



توسعه و نوسازی اقتصادی

چین

مترجم: ژیللا صلح خوه - لیسانس برق و الکترونیک

در روابط شوروی و چین رهبران حزب کمونیست بر این باور رسیدند که برای مقابله با مشکلات باید به خود متکی باشند، لذا سیاست (جهش بزرگ به پیش) را که رشد اقتصادی ۲۵ درصدی را پیش‌بینی می‌کرد در سال ۱۹۵۸ مطرح ساختند. اما این سیاست در سال ۱۹۶۱ رو به افول نهاد و نتایج مصیبت‌باری برای چین به‌همراه آورد. تا قبل از ناکامی‌های حاصل از این تدبیر، رهبران چین تصور می‌کردند هیچ دولت خارجی حتی شوروی قادر به فراهم نمودن منابع مالی لازم برای سرمایه‌گذاری در این کشور نیست لذا آنها امیدوار بودند با اتکا به نیروی انسانی وسیع و امکانات داخلی برکلیه مشکلات خود فایز آمده و آنها را با موفقیت پشت سر گذرانند. اما پرواضح بود که تصمیم برای قطع رابطه با شوروی و اتخاذ سیاست خوداتکایی از خودداری مسکو برای کمک به برنامه ۵ ساله توسعه چین ناشی می‌شد.

ب) دوران تغییر استراتژی خوداتکایی به

استراتژی انزواطلبي (۱۹۶۵-۱۹۶۹)

شروع انقلاب فرهنگی در اواسط سال ۱۹۶۶ از مهمترین عوامل تغییر جهت‌گیری سیاست داخلی و خارجی چین تلقی می‌شود. در دوران انقلاب فرهنگی چین وانمود کرد که جهان خارج وجود

از اواخر دهه ۱۹۵۰ تا اوایل دهه ۱۹۸۰ جهت‌گیری‌های گوناگونی در سیاست خارجی خود در زمینه مسایل داخلی چون ایدئولوژی، زمینه‌های تاریخی، شرایط ژئوپولیتیکی، مبارزه برای کسب قدرت، فرهنگ سیاسی، عوامل شخصیتی، حفظ موقعیت به عنوان یک قدرت بزرگ و ابرقدرت آینده، ناسیونالیسم، فشارهایی برای نوسازی اقتصادی، مسایل انقلاب فرهنگی و سیاست (جهش بزرگ به پیش) اتخاذ نمود. با بررسی عوامل و انگیزه‌های عمده در تغییر جهت‌گیری‌های سیاست خارجی چین سه مرحله را بطور مجزا مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهیم.

الف) دوران تغییر استراتژی (وابستگی)

به استراتژی (اتکای به خود) ۱۹۵۷-

۱۹۶۱

موفقیت‌های داخلی که چین در اوایل دهه ۱۹۵۰ کسب کرده بود نتیجه انعقاد قرارداد مودت و دوستی با شوروی سابق می‌دانست همچنین به سبب ترس از آمریکا و خدشه دار شدن امنیتش به شوروی سابق شدیداً متکی شده بود، ولی با به ناکامی گراییدن جریان‌ات نوسازی اقتصادی و سیاسی و بروز اختلافاتی

ندارد. در این دوران چین روابط دیپلماتیک و اقتصادی خود را با بسیاری از کشورها قطع کرد و عملاً سیاست انزوای را پیش گرفت با این فرض که بدون دخالت دیگران بتواند انقلاب داخلی و قدرت اقتصادی خویش را سامان بخشد.

ج) دوران تغییر استراتژی انزوای به استراتژی تنوع جهت‌گیری و وابستگی نسبی (۱۹۷۰-۱۹۸۰)

رهبران چین در جریان دوران سیاست انزوای به این نتیجه رسیدند که برای حفظ

چین که مدتی جهان خارج را نادیده گرفته بود اینک خود را با جهانی مواجه می‌دید که دگرگونی‌های شگرفی در محیط آن روی داده بود کفه موازنه قدرت بین آمریکا و شوروی به سود مسکو سنگینی می‌کرد.

موقعیت خود به عنوان یک قدرت بزرگ از طریق اتخاذ جهت‌گیری انزوای قادر به تامین خواست‌ها و نیازهای داخلی خویش نخواهند بود.

چین که مدتی جهان خارج را نادیده گرفته بود اینک خود را با جهانی مواجه می‌دید که

دگرگونی‌های شگرفی در محیط آن روی داده بود کفه موازنه قدرت بین آمریکا و شوروی به سود مسکو سنگینی می‌کرد، قدرت تکنولوژیک و صنعتی فزاینده ژاپن، این دولت را به قدرت بزرگ منطقه مبدل کرده بود و چین در اروپای غربی و جهان سوم از داشتن دوستان قابل اعتماد محروم بود.

مشکلات جدی به وجود آمده در دوران سیاست انقلاب فرهنگی باعث شده بود پکن نه از لحاظ نظامی قابلیت تدافعی داشته باشد و نه آن‌که بتواند از یک ثبات نسبی اقتصادی برخوردار باشد. لذا چین تحت فشارهای داخلی و خارجی ناچار بود بسیاری از سنت‌های گذشته خود را نادیده گرفته و با دشمنان دیرینه‌اش (آمریکا و ژاپن) از در صلح و آشتی درآید. برقراری روابط با آمریکا و ژاپن سبب شده تا شوروی در محاسبات خود نیروی بالقوه چین را جدی‌تر بگیرد. در دوران دهه ۱۹۷۰ مبنای داخلی سیاست خارجی چین را برقراری روابط اقتصادی، تکنولوژیک و فرهنگی با دولت‌های اروپایی، آمریکا و ژاپن تشکیل می‌داد برای نیل به دو هدف سیاست خارجی یعنی امنیت و توسعه، حفظ موقعیت چین میان ابرقدرت‌ها و رهبری جهان سوم در

مقابل آمریکا و شوروی سابق از اولویت‌های نخست بشمار می‌رفتند. در دهه ۱۹۸۰ چین توانست وحدت داخلی خود را باز یابد و ضمن متوقف ساختن حملات ایدئولوژیک علیه دشمنان دیرینه‌اش و نیز کنار نهادن اهداف انقلابی خویش در آسیا و سایر مناطق جهان سوم روابط



گسترده‌ای را با دولت‌های غربی برای مدرنیزه کردن اقتصاد خود برقرار کند.

یکی از مهمترین عوامل تغییر در جهت‌گیری‌های سیاست خارجی، عوامل اقتصادی است. در سال‌های اخیر رشد اقتصادی چین باعث ایجاد تنش‌هایی بین روابط این کشور با دولت‌های دیگر از جمله آمریکا و ژاپن شده است. چین در زمره کشورهای می‌باشد که از سال ۱۹۸۰ میلادی بخش بزرگی از کمک‌های مالی دولت ژاپن به کشورهای درحال رشد را به خود اختصاص داده است و با استفاده از آن پایه‌های پیشرفت خود را فراهم کرده است. اما دولت ژاپن از سال ۲۰۰۰ میلادی اقدام به کاهش این کمک‌ها کرده و قصد دارد که تا سال ۲۰۰۸ میلادی به این کمک‌ها پایان دهد.

این موضوع بدلیل رشد زیاد اقتصاد چین در سال‌های اخیر می‌باشد و گفته می‌شود با توجه به اینکه این کشور خود تبدیل به کمک‌کننده به دیگر کشورها شده، دیگر نیازی به کمک‌های مالی ژاپن ندارد. یکی دیگر از مسایل تنش‌زا بین دو کشور چین و ژاپن که ریشه اقتصادی دارد، فعالیت‌های استثنایی نفتی و گازی چین در بین مرزهای آبی دو کشور می‌باشد. ژاپنی‌ها بر این باورند که با توجه به رشد بالای اقتصادی چین، تقاضا برای مصرف انرژی در این کشور بشدت رو به افزایش است و به همین دلیل پکن در نظر دارد تا به صورت انفرادی سراغ منابع گازی و نفتی موجود در میان مرزهای دو کشور برود. با این وجود کمتر کسی باور دارد که روابط دو کشور بدلیل

این اختلافات بگونه جدی تیره شود چرا که در بخش اقتصادی روابط ژاپن و چین بگونه‌ای عمیق شده که چین در زمره شریک‌های بزرگ بازرگانی ژاپن قرار گرفته است.

منازعات تجاری بین چین و آمریکا به عنوان دو نماینده قدرتمند کشورهای درحال رشد و توسعه یافته هر چند که دارای ریشه قدیمی می‌باشد اما به تازگی با تشدید اختلافات دو کشور در قلمرو تولیدات نساجی ابعاد تازه‌ای به خود گرفته است. با آغاز سال ۲۰۰۵ میلادی سازمان تجارت جهانی WTO قانون ۳۰ ساله صادرات فرآورده‌های نساجی از سوی هر کشور طبق سهمیه‌ای معین را فسخ کرد و نوعی آزادی تجاری در صدور فرآورده‌های نساجی و پوشاک در سرتاسر جهان حاکم شد.

در این میان کشور چین با توجه به داشتن نیروی کار ارزان و هزینه پایین تولید توانسته است با عرضه فرآورده‌های نساجی ارزان قیمت بازار نساجی جهان را قبضه کند و در دیگر کشورها به دلیل پایین بودن توان رقابتی آنها با چین، بیشتر کارخانه‌های نساجی تعطیل و کارگران این بخش اخراج شده‌اند. هیچ کشوری توان رقابت با چین را در این عرصه ندارد زیرا که چین از نیروی کار بسیار زیادی برخوردار است که بیشتر آنها کارگران مهاجر داخلی از ایالت‌های مختلف هستند که معمولا ۱۲ تا ۱۴ ساعت در روز و ۷ روز هفته را با کمترین حقوق ممکن کار می‌کنند. در سال‌های اخیر آمریکا محدودیت‌های گسترده‌ای را بر روی تولیدات نساجی چین که بخش اعظم صادرات این کشور را تشکیل می‌دهد و در آمد حاصله از آن مستقیما

به بسیاری از اقشار کم درآمد این کشور اختصاص می‌یابد، اعمال نموده و واردات آنها را به آمریکا بشدت محدود کرده است. اتخاذ راهبرد گسترش روابط تجاری با کشورهای اروپا و آسیا به ویژه اتحادیه اروپا و آسیای

جنوب شرقی از سوی چین و همچنین مقاومت این کشور در برابر فشار آمریکا برای تغییر در ارزش واحد پول چین و حتی موانع تند مقام‌های چین درخصوص انتقاد از آمریکا در این راستا باعث شده‌اند تا آمریکا به دنبال گشایش جبهه جدیدی برای جلوگیری از تبدیل

شدن چین به یک قدرت و رقیب تجاری باشد. طبیعی است باتوجه به مقررات سازمان تجارت جهانی WTO مبنی بر لغو سهمیه‌های صادرات منسوجات، چین خود را برای افزودن بر صادرات تولیدات نساجی این کشور به اتحادیه اروپا و آمریکا محق بداند و ضرورتی برای تسلیم شدن در برابر فشارهای آمریکا احساس نکند. از سوی دیگر این امکان وجود دارد با سهمیه‌بندی‌های جدید آمریکا که واردات منسوجات چین را به شدت محدود می‌کند، برخی از کارخانه‌های چینی مجبور شوند منسوجات خود را ابتدا به کشور ثالث صادر کنند که در این

صورت نه تنها هزینه شرکت‌های چینی افزایش می‌یابد بلکه سرمایه‌گذاران، خرده‌فروشان و مصرف‌کنندگان آمریکایی باید برای دستیابی به این تولیدات بهای بیشتری بپردازند. این سهمیه‌بندی بی‌تردید فشار سنگینی را متوجه صنعت منسوجات

چین و به ویژه شرکت‌های کوچک کرد و به بیکار شدن شماری از کارگران فقیر این شرکت‌ها و کارخانه‌های کوچک خواهد انجامید در این حال یکی از مهمترین راهکارهایی که از سوی صاحبان منسوجات در چین در نظر گرفته خواهد شد، گشودن بازارهای جدید و

گسترش بازارهای دیگر در خاورمیانه و کشورهای دیگر آسیایی و غیره است. همچنین این کارخانه‌ها برای افزایش قدرت رقابت، باید کیفیت تولیدات خود را نیز ارتقا دهند تا مشتریان اجناس آنها را با توجه به این مزیت و بهای پایین کالا، اقدام به سفارش نمایند □

منابع :

۱- اصول سیاست خارجی و سیاست بین‌الملل، دکتر

سید عبدالعلی قوام

2- Why Nations Realign Foreign Policy restructuring in the Post war World? K.J.Holsti

هیچ کشوری توان رقابت با چین را در این عرصه ندارد زیرا که چین از نیروی کار بسیار زیادی برخوردار است که بیشتر آنها کارگران مهاجر داخلی از ایالت‌های مختلف هستند که معمولاً ۱۲ تا ۱۴ ساعت در روز و ۷ روز هفته را با کمترین حقوق ممکن کار می‌کنند.